

Дело C-215/24 [Fira]ⁱ

Преюдициално запитване

Дата на постъпване в Съда:

20 март 2024 г.

Запитваща юрисдикция:

Tribunal Judicial da Comarca do Porto — Juízo Local Criminal de Vila Nova de Gaia (Португалия)

Дата на акта за преюдициално запитване:

19 март 2024 г.

Страна в производството, подала протест:

Прокуратурата

Ответник:

УХ

**Tribunal Judicial da Comarca do Porto (Районен съд Порто, Португалия)
Juízo Local Criminal de Vila Nova de Gaia — Juiz 2 (Наказателно
отделение на Вила Нова де Гайя, 2-ри състав, Португалия)**

Производство по общия ред (едноличен съдебен състав)

- 1 Tribunal Judicial da Comarca do Porto — Juízo Local Criminal de Vila Nova de Gaia — Juiz 2 (Районен съд Порто, наказателно отделение на Вила Нова де Гайя, 2-ри състав, Португалия) отправя настоящото преюдициално запитване в рамките на наказателно производство № 4860/13.7TB VNG, образувано от прокуратурата и довело до постановяването на осъдителната присъда срещу УХ [...].

I. Въведение

- 2 На 9 октомври 2018 г. УХ е осъден на шест месеца лишаване от свобода, заменено с глоба в размер на 180 дневни ставки, за извършване на

ⁱ Името на настоящото дело е измислено. То не отговаря на действително име на никоя от страните в производството.

престъплението данъчна измама, което към момента на настъпване на фактите е предвидено и санкционирано с член 23, параграфи 1 и 4 от Decreto-Lei n.º 20-A/90 (Декрет-закон № 20-A/90) от 15 януари 1990 г. Това решение се обяснява с факта, че португалското право изисква да се извърши претегляне на интересите и анализ на възможността за замяна на наказание лишаване от свобода с алтернативно наказание, което отговаря на формалните изисквания за замяна и може *in abstracto* да бъде предмет на такава. Алтернативните наказания включват по-специално глоба, както е предвидено в член 45 от португалския Наказателен кодекс: „1. В случай на налагане на наказание лишаване от свобода за не повече от една година, това наказание може да бъде заменено с глоба или с друго приложимо наказание, което не води до лишаване от свобода, освен ако необходимостта от предотвратяване на извършването на бъдещи престъпления изисква да бъде изпълнено наказанието лишаване от свобода“.

- 3 Тъй като глобата не е била платена, е разпоредено изпълнението на основното наказание шест месеца лишаване от свобода съгласно член 45, параграф 2 от португалския Наказателен кодекс, който предвижда, че „[п]ри неплащане на глобата осъденото лице изтърпява наложеното в съдебното решение наказание лишаване от свобода. Разпоредбите на член 49, параграф 3 от настоящия кодекс се прилагат по аналогия“.
- 4 Член 49, параграф 3 от португалския Наказателен кодекс гласи: „Изпълнението на наказанието лишаване от свобода като субсидиарна санкция може да бъде отложено за период от една до три години, ако осъденото лице докаже, че глобата не е платена по независещи от него причини, при условие че това отлагане е обвързано със спазването на задължения или правила за поведение, които не са от икономически или финансов характер. Наказанието лишаване от свобода като субсидиарна санкция се изпълнява, ако задълженията или правилата за поведение не са били спазени, и се обявява за погасено, ако те са били спазени“.
- 5 Тъй като осъденият УХ не е доказал, че неплащането на глобата е по независещи от него причини, съдът е отменил заместващото наказание и е наложил наказанието лишаване от свобода, като е издал съответната заповед за арест.
- 6 Тази заповед обаче не е могла да бъде изпълнена, тъй като заинтересованото лице е заминало за чужбина, което е довело до обявяването му за издирване за целите на изпълнението на наложеното наказание.
- 7 Действията по установяване на местонахождението на заинтересованото лице са позволили да се констатира, че то пребивава в Испания.
- 8 В резултат от това, на 22 февруари 2022 г. е издадена европейска заповед за арест (наричана по-нататък „ЕЗА“) с цел предаването на заинтересованото

лице, за да изтърпи наложеното му наказание шест месеца лишаване от свобода.

- 9 При изпълнението на тази ЕЗА испанските съдебни органи отказват предаването на заинтересованото лице, тъй като то пребивава законно в Испания и желае да изтърпи наказанието си в тази държава, като същевременно поемат задължение да признаят (португалската) присъда и да я изпълнят в Испания.
- 10 В това отношение испанските органи се основават на член 4 от Рамково решение 2008/909/ПВР на Съвета от 27 ноември 2008 година за прилагане на принципа за взаимно признаване към съдебни решения по наказателни дела, с които се налагат наказания лишаване от свобода или мерки, включващи лишаване от свобода, за целите на тяхното изпълнение в Европейския съюз (ОВ L 327, 2008 г., стр. 27, наричано по-нататък „Рамково решение 2008/909“), като декларират, че признават наложеното от португалския съд наказание, като по този начин не се позволява осъденото лице да остане ненаказано.
- 11 Въпреки това на 11 октомври 2023 г., в приложение на член 80 от испанския Наказателен кодекс, който в уредените от този правов ред наказателни производства позволява изпълнението на наказание лишаване от свобода до две години да бъде отложено за период от две до пет години, Juzgado Central de lo Penal n.º 1 de Madrid (Централен наказателен съд № 1 Мадрид, Испания) отлага за период от две години наказанието шест месеца лишаване от свобода, наложено на УХ за извършването на въпросното престъпление.
- 12 Тъй като португалската прокуратура не приема решението на испанския съд, тя иска да се отправи преюдициално запитване до Съда на Европейския съюз въз основа на **изложените по-долу мотиви.**

II. Мотиви

- 13 Към настоящото дело се прилагат разпоредбите на Рамково решение 2008/909 и на Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 година относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки (ОВ L 190, 2002 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 3, наричано по-нататък „Рамково решение 2002/584“).
- 14 Съгласно постоянната практика на Съда макар рамковите решения да нямат директен ефект, те са задължителни за националните органи, включително за националните юрисдикции, които са длъжни да тълкуват националното си право в съответствие с правото на Съюза. Ето защо, когато прилагат националното право, юрисдикциите са длъжни да го тълкуват в светлината на разпоредбите и на целите на рамковото решение (решения от 29 юни 2017

г., Popławski, C-579/15, EU:C:2017:503, т. 31 и от 8 ноември 2016 г., Огнянов, C-554/14, EU:C:2016:835, т. 62—64).

- 15 Освен това при тълкуването на разпоредба от правото на Съюза трябва да се взема предвид не само нейният текст, но и контекстът ѝ и целите на правната уредба, от която тя е част (вж. решение от 16 юли 2015 г., Lanigan, C-237/15 PPU, EU:C:2015:474, т. 35).
- 16 Съгласно член 1, параграф 2 от Рамково решение 2002/584 държавите членки следва да изпълнят всяка ЕЗА въз основа на принципа на взаимно признаване и в съответствие с разпоредбите на това рамково решение.
- 17 В това отношение в член 4, точка 6 от Рамково решение 2002/584 се посочва случай, при който изпълнението на ЕЗА може да бъде отказано и изпълняващият съдебен орган може да откаже да изпълни такава заповед, издадена с оглед на изпълнение на наказание, когато издирваното лице *„се намира или е гражданин или пребиваващ в изпълняващата държава членка“* и когато тази държава поеме изпълнението на наказанието съгласно националното си право.
- 18 Освен това член 25 от Рамково решение 2008/909 предвижда, че разпоредбите му се прилагат, доколкото са съвместими с разпоредбите на Рамково решение 2002/584, към изпълнението на наказанията в случаи, когато държава членка поема изпълнението на наказанието съгласно член 4, точка 6 от това рамково решение. В настоящото дело испанските съдебни органи са се позовали на случая, при който може да бъде отказано неизпълнението на ЕЗА на основание местопребиваването на издирваното лице и съответно са поели изпълнението на наказанието.
- 19 Член 8 от Рамково решение 2008/909 установява ограничени условия, при които компетентният орган на изпълняващата държава може да адаптира наказанието, наложено в издаващата държава. С оглед на логиката и същността на рамковото решение, тези условия изглежда са единствените изключения от задължението на изпълняващия орган да признае изпратеното му съдебно решение и да изпълни наказанието, което по продължителност и вид трябва да съответства на посоченото в постановеното в издаващата държава членка съдебно решение.
- 20 Настоящият съдебен състав счита, че изпълняващата държава не може да измени с обратна сила решението на съда на издаващата държава, така че в крайна сметка да замени решението на съда, наложил наказанието, със собственото си решение. Следователно органът на изпълняващата държава, компетентен за изпълнението на наказанието, не може да отложи това изпълнение дори ако такава възможност е налице за националните съдебни решения. Всъщност приемането на решение в обратен смисъл би застрашило преследваните с Рамково решение 2008/909 цели, включително спазването

на принципа на взаимно признаване, който е самата същност на съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси в Европейския съюз.

- 21 Отлагането от национална юрисдикция на изпълняващата държава на изпълнението на ефективно наказание лишаване от свобода (дори това отлагане да е в съответствие с разпоредбите на националното право по отношение на решенията на нейните съдилища), след като е признала осъдителната присъда на [издаващата] държава, при положение че компетентните органи на издаващата държава не са отложили изпълнението на това наказание съгласно националното си право, би засегнало съществуващото между държавите членки взаимно доверие в съответните им съдебни системи.
- 22 Настоящият съдебен състав счита, че Съдът поне имплицитно е признал тази невъзможност в точка 65 от решение от 11 март 2020 г., SF (Европейска заповед за арест — гаранция за връщане в изпълняващата държава) (C-314/18, EU:C:2020:191), в която се посочва, че разпоредбите на член 8 от Рамково решение 2008/909 въвеждат стриктни условия за адаптиране от компетентния орган на изпълняващата държава на наказанието, наложено в издаващата държава членка, *„които са единственото изключение от принципното задължение на посочения орган по член 8, параграф 1 от това рамково решение да признае съдебното решение, което му е изпратено, и да изпълни наказанието, което по продължителност и вид съответства на посоченото в постановеното в издаващата държава членка съдебно решение (вж. в този смисъл решение от 8 ноември 2016 г., Огнянов, C-554/14, EU:C:2016:835, т. 36)“*. Тази позиция е потвърдена и в точка 35 от решение от 15 април 2021 г., AV (Обща присъда) (C-221/19, EU:C:2021:278).
- 23 Както Съдът постановява в точка 2 от диспозитива на решение от 11 март 2020 г., SF (Европейска заповед за арест — гаранция за връщане в изпълняващата държава) (C-314/18, EU:C:2020:191): *„Член 25 от Рамково решение 2008/909 трябва да се тълкува в смисъл, че когато изпълнението на европейска заповед за арест, издадена с оглед провеждане на наказателно производство, е поставено в зависимост от условието, предвидено в член 5, точка 3 от Рамково решение 2002/584, изменено с Рамково решение 2009/299, за да изпълни наложеното на съответното лице в издаващата държава членка наказание лишаване от свобода или мярка, изискваща задържане, изпълняващата държава членка може да адаптира срока на това наказание само при стриктните условия, предвидени в член 8, параграф 2 от Рамково решение 2008/909, изменено с Рамково решение 2009/299“*.
- 24 Тези съображения изглежда трябва да се възприемат в настоящото дело.
- 25 Всъщност адаптирането или изменението на присъдата от компетентния състав на испанския съд (чрез отлагане на изпълнението на наказанието) извън случаите, предвидени в член 8 от Рамково решение 2008/909,

приложим по силата на член 25 от него, не може да бъде прието, тъй като в противен случай би бил нарушен принципът на взаимно признаване.

- 26 Настоящият съдебен състав счита също, че макар член 17 от Рамково решение 2008/909 да предвижда, че за изпълнение на наказанието се прилага правото на изпълняващата държава, той се отнася само до мерките, които имат за цел да гарантират фактическото изпълнение на наказанието лишаване от свобода. Всъщност няма основание разпоредбите на този член да се тълкуват в смисъл, че в материалния му обхват се включва решение за отлагане на изпълнението на наказание лишаване от свобода, наложено на издирваното лице.
- 27 Накратко, испанският съд се е задължил да изпълни решението, като се е позовал на възможността да откаже да изпълни ЕЗА, основавайки се на обстоятелството, че осъденото лице пребивава в Испания. След поемането на това задължение произнесената от португалския съд осъдителна присъда му е изпратена за целите на признаването и изпълнението в съответствие с Рамково решение 2008/909. Испанският съд не може да се позове на националното си законодателство, за да преразгледа или измени вида на наложеното на осъденото лице наказание извън условията и ограниченията, произтичащи от член 8, параграфи 2 и 4, член 17, параграф 2 и член 19, параграф 2 от Рамково решение 2008/909.
- 28 Както Съдът приема в решение от 29 юни 2017 г., *Popławski* (C-579/15, EU:C:2017:503, т. 22), решението за отказ да бъде изпълнена ЕЗА на основание член 4, точка 6 от Рамково решение 2002/584 предполага изпълняващата държава членка наистина да поеме изпълнението на наказанието, наложено на издирваното лице в издаващата държава, тъй като преди всяко признаване на ЕЗА изпълняващият съдебен орган трябва да провери възможността за реално изпълнение на наказанието. Следователно ако изпълняващата държава не е в състояние да гарантира този аспект, тя е длъжна да не допусне издирваното лице да остане ненаказано и трябва да изпълни ЕЗА, като предаде това лице на издаващата държава.
- 29 Поради това, като е отказала да изпълни ЕЗА, испанската държава е заявила готовност да поеме изпълнението на наказанието лишаване от свобода в целия му размер, без да може да го замени с алтернативна мярка (тъй като предвидените за тази цел стриктни условия не са изпълнени), като в противен случай би изменила решението на съда на издаващата държава, което Рамково решение 2008/909 не допуска.
- 30 Освен това настоящият съдебен състав счита, че съгласно разпоредбите на посочените по-горе международни актове испанският съдебен орган във всеки случай е трябвало предварително да уведоми издаващата държава за възможността да отложи изпълнението на наказанието лишаване от свобода, за да даде възможност на последната да реагира в съответствие с членове 12 и 13 от Рамковото решение.

- 31 С оглед на гореизложеното разглежданата в настоящото дело фактическа обстановка предполага прилагането на правото на Съюза. Описаният контекст затруднява настоящия съдебен състав при взимане на решение дали да продължи разглеждането на производството по преписката или да го прекрати. При това положение трябва задължително да се анализират подробно фактите и релевантните правни разпоредби.
- 32 Съгласно член 19, параграф 3, буква б) ДЕС задачата на Съда е да се произнася *„с преюдициални заключения, по искане на националните юрисдикции, относно тълкуването на правото на Съюза или относно действителността на актове, приети от институциите“*.
- 33 Освен това член 267 ДФЕС предвижда, че *„Съдът на Европейския съюз е компетентен да се произнася преюдициално относно: [...] [б)] валидността и тълкуването на актовете на институциите, органите, службите или агенциите на Съюза“*, както и че *„[к]огато такъв въпрос бъде повдигнат пред юрисдикция в държава членка, тази юрисдикция би могла, ако счита, че по този въпрос е необходимо решение, за да бъде постановено нейното решение, да поиска от Съда на Европейския съюз да се произнесе“*.
- 34 Тъй като условията, определени от правото на Съюза, са изпълнени, освен в случай на грешка, преюдициалното запитване е необходимо и подходящо, за да се гарантира предимството на това право.
- 35 Настоящото дело поражда основателно съмнение относно тълкуването и прилагането на правото на Съюза, което е от ключово значение за крайния изход на делото. Следователно запитването до Съда на Европейския съюз е необходимо, за да се предотвратят разнопосочни тълкувания на разглежданите разпоредби на правото на Съюза. Освен това, след като се запозна с националната съдебна практика и с практиката на Съда, настоящият съдебен състав счита, че спорният въпрос изглежда не е бил предмет на задълбочен анализ, позволяващ да се разсее породеното съмнение, и че тълкуването на посочените разпоредби продължава да поражда трудности.
- 36 Следователно **Съдът е компетентен да се произнесе по преюдициалното запитване относно тълкуването на Договора и всяка юрисдикция в държава членка би могла**, когато такъв въпрос бъде повдигнат пред нея, **да поиска от Съда да се произнесе**, ако счита, че **по този въпрос е необходимо решение на Съда**, за да бъде постановено нейното решение. Това е добре познатият механизъм на **преюдициално запитване** от страна на национален съд до съда на Съюза, чиято първа и основна функция е да се получи тълкуване, а чрез него и еднакво прилагане на правото на Съюза във всички държави членки, така че неговата ефективност да бъде винаги еднаква.

- 37 Решението за отправяне на преюдициално запитване принадлежи единствено на съда, който може да отправи такова запитване **служебно**. Запитващата юрисдикция трябва също така да **формулира въпросите**, които да отправи до Съда.
- 38 В случая настоящият съдебен състав счита по-специално, че отговорът на Съда е от **съществено значение за по-нататъшния ход на производството**.

III. ПРЕЮДИЦИАЛНИ ВЪПРОСИ

По изложените съображения Tribunal Judicial da Comarca do Porto — Juízo Local Criminal de Vila Nova de Gaia — Juiz 2 (Районен съд Порто, наказателно отделение на Вила Нова де Гайя, 2-ри състав, Португалия) реши да спре производството до преюдициалното произнасяне на Съда на Европейския съюз по следните въпроси в съответствие с член 267, първа алинея, точка б) ДФЕС:

1. Може ли изпълняващата държава, след като на основание член 4, точка 6 от Рамково решение 2002/584 е отказала да изпълни европейска заповед за арест поради местопребиваването на осъденото лице и след като е признала осъдителната присъда, да се позове на прилагането на националното си право и на компетентността си като изпълняваща държава, за да отложи изпълнението на наложеното от издаващата държава ефективно наказание лишаване от свобода, при положение че процедурата по изпълнение на тази присъда вече е започнала?
2. Може ли съдебният орган на изпълняващата държава да измени надлежно влязло в сила решение на съдебния орган на издаващата държава извън случаите, предвидени в член 8 и член 17, параграфи 1 и 2 от Рамково решение 2008/909?
3. Трябва ли член 17, параграф 1 от Рамково решение 2008/909 да се тълкува в смисъл, че допуска изпълняващата държава да отложи изпълнението на ефективно наказание лишаване от свобода, като приложи условията на националното си право, когато компетентните органи на издаващата държава не са направили това съгласно тяхното национално право?

Ако отговорът на предходните въпроси е утвърдителен:

4. Не е ли следвало испанските съдебни органи (органите на изпълняващата държава) да информират предварително издаващата държава за становището си относно възможността за отлагане на изпълнението на наказанието лишаване от свобода, наложено на издирваното лице, като се имат предвид разпоредбите на член 12, член 13 и член 17, параграф 3 от Рамково решение 2008/909?

IV. СПЕШНО ПРЕЮДИЦИАЛНО ПРОИЗВОДСТВО

Член 107, параграф 1 от Процедурния правилник на Съда гласи:

„1. По искане на запитващата юрисдикция или, по изключение, служебно, преюдициално запитване, което повдига един или няколко въпроса, отнасящи се до областите по част трета, дял V от Договора за функционирането на Европейския съюз, може да се разгледа по реда на спешното производство в отклонение от разпоредбите на настоящия правилник. 2. Запитващата юрисдикция излага правните и фактически обстоятелства, които установяват спешността и обосновават прилагането на това особено производство, и посочва, доколкото е възможно, предлагания отговор на преюдициалните въпроси. [...]“.

Въпросното дело несъмнено попада в обхвата на част трета, дял пети от Договора за функционирането на ЕС, и по-конкретно на глава 4 от него, озаглавена „Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси“. Всъщност член 82 ДФЕС, с който започва тази глава, установява принципа на взаимно признаване на присъдите и съдебните решения между държавите членки.

Освен това настоящото преюдициално запитване е свързано с отказ за предаване в рамките на изпълнението на ЕЗА, при който отказ испанските съдебни органи, основаващи се на законното пребиваване на осъденото лице и неговото желание изтърпи наказанието си в тази държава, са се задължили да признаят и да изпълнят наложеното наказание, но са решили да приложат националното си право, отлагайки изпълнението на въпросното наказание. Поради това следва да се приложи спешното преюдициално производство, тъй като отправените въпроси са определящи за преценката на правното положение на осъденото лице в рамките на текущото производство.

Ето защо настоящият съдебен състав предлага **на преюдициалното запитване да се отговори по следния начин:**

1. Настоящият съдебен състав счита, че принципът на взаимно признаване означава, че решение, постановено от съдебен орган на държава членка в съответствие с националното право, може да бъде изпълнено пряко от съдебен орган на друга държава членка, пораждайки правни последици, които са най-малко равностойни на тези на решение, постановено от национален съдебен орган. Следователно при отказ да се изпълни ЕЗА, както в настоящия случай, изпълняващата държава е длъжна да изпълни наказанието при същите условия като тези за изпълнението му в издаващата държава.

2. Настоящият съдебен състав счита, че на втория въпрос следва да се отговори отрицателно, тъй като член 8 и член 17, параграф 2 от Рамково решение 2008/909 предвиждат стриктни условия, при които издаващата държава може да адаптира наказанието. Така „[в]ъзможността за

адаптиране на наказанието може да се използва единствено посредством прилагането на много ограничения [...] — поради общата цел за взаимно признаване“ , „[...] която в крайна сметка се състои в това на влязъл в сила акт да се придаде пълно и непосредствено действие в целия Съюз, тъй като признаването на действието на чуждестранен акт означава той да се приеме за валиден, когато се отнася до гражданите на съответната държава — и по подходящ начин, като се има предвид взаимното доверие, вложено във всяка една от правните и съдебните системи, което се обуславя от тяхната близост в правен и културен аспект, както и от общата им цел за защита на основните права (решение на трети състав на Supremo Tribunal de Justicia (Върховен съд, Португалия) от 13 април 2011 г., дело № 53/10.3 YREVR.S2).

3. Член 17 от Рамково решение 2008/909 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска ефективно наказание лишаване от свобода, наложено в издаващата държава, да се замени с алтернативно наказание, по-конкретно с отлагане на наказанието въз основа на изискванията на националното право на изпълняващата държава, когато компетентните органи на издаващата държава не са направили това в съответствие със своето право.

4. Що се отнася до последния въпрос, настоящият съдебен състав счита, че на предходните въпроси следва да се отговори отрицателно. Въпреки това, ако Съдът не възприеме тази позиция, настоящият съдебен състав предлага на този въпрос да се отговори в смисъл, че изпълняващата държава следва да уведоми издаващата държава за становището си относно възможността да отложи изпълнението на наложеното на обвиняемия наказание лишаване от свобода, преди да адаптира това наказание в съответствие с националното си право на основание член 12, параграф 1 и за целите на член 13 и член 17, параграф 3 от Рамково решение 2008/909, тъй като в такъв случай издаващата държава би могла или да се съгласи с прилагането на тези разпоредби, или да оттегли съответното удостоверение.

[...] [Съображения, свързани с националното производство, и приложения]

*

Вила Нова де Гайя,

Стажант-съдия

Изготвено и подписано с електронен подпис на 19 март 2024 г.